

Список литературы

1. Мезенко, А.М. Урбанонимия Белоруссии / А.М. Мезенко / Под ред. П.П. Шу-бы. – Минск: Университетское, 1991. – 167 с.

ЖАНР ВЕРЛІБРА Ў ТВОРЧАСЦІ У. АРЛОВА

Т.А. Дубоўская

Віцебск, УА “ВДУ імя П.М. Машэрава”

Уладзімір Арлоў – вядомы беларускі празаік, паэт, гісторык, эсэіст. Уся творчасць пісьменніка вызначаецца цікавасцю аўтара да мінулага роднага краю, яго мовы, да тых гістарычных імёнаў і падзей, якія сталі лёсавызначальнымі для краіны. Як сцвярджае літаратуразнаўца А.М. Канапелька, “проза У. Арлова пазбаўлена павучальнасці, але ў ёй прысутнічае вялікі запал думкі, яна ўяўляе сабой цікавы і багаты матэрыял пра духоўнае і гераічнае жыццё нашых продкаў” [3, 84].

Не менш значнай па сваіх мастацкіх вартасцях з’яўляецца паэзія У. Арлова, у якой асобае месца займае жанр верлібра. Верлібр – гэта свабодны верш без рыфмы, па інтанацыі блізкі да прозы, заснаваны на паўтарэнні цэлых моўных частак, фраз. Па сваіх асаблівасцях верлібр знаходзіцца на мяжы паміж вершам і прозай. З паэтычнымі творамі свабодны верш збліжаюць аднатыпныя сінтаксічныя канструкцыі, падзеленасць на асобныя радкі, паўторы стылістычных фігур, насычанасць сродкамі мастацкай выразнасці.

Аktуальнасць дадзенай працы заключаецца ў вывучэнні паэзіі У. Арлова (на прыкладзе жанру верлібра), якая на сённяшні дзень даследавана недастаткова грунтоўна і не ў поўнай меры.

Мэта даследавання – вызначэнне жанрава-тэматычных і мастацкіх асаблівасцей верлібраў У. Арлова.

Матэрыял і метады. У аснове даследавання – аналіз свабодных вершаў У. Арлова са зборніка “Фауна сноў”, а таксама паэтычных публікацый аўтара ў часопісе “Дзеяслоў”. Метад даследавання – дэскрыптыўны.

Вынікі і іх абмеркаванне. Верлібры У. Арлова, як і большасць празаічных твораў пісьменніка, прысвечаны гістарычнай тэме (“Архіварыус Война”, “Брытанскі музей”, “Ян Баршчэўскі”, “Аднойчы даўно”, “1864”). Аўтар узаўяляе гістарычныя падзеі, факты, імёны, якія дапамагаюць чытачу адчуць каларыт эпохі, у якую ён трапляе, калі знаёміцца з творами: “Гэта здарыцца / ў кляштары айцоў-дамініканцаў / у часы Стогадовай вайны / <...> / Аднойчы пасля вячэрні / ў кляштарную браму / пастукае падарожнік на стамлёвым кані, / а назаўтра малады прыёр / з бляскам у запалых вачах, / які выдае ў ім сухотніка / <...> / перагорне апошнюю старонку маёй кнігі...” [2, 74] Асаблівасць дадзенага верша – гэта стварэнне эфекту прысутнасці самога аўтара ў мінулым, яго непарыўная еднасць з гісторыяй.

Сувязь часоў і пакаленняў – адна з цэнтральных тэм творчасці У. Арлова. У вершы “Пазнаю сябе ў сыне” паэт нібыта нанова “адкрывае” сябе ў родным чалавеку: “пазнаю сябе ў сыне / у почырку з літарамі / што падхмелена танцаць / на вольным паветры / у вясёлым мітынгу / папераў і кніжак / на пісьмовым стале / <...> / ва ўменьні пакрыўдзіць / пакрыўдзіцца / дараваць / пазнаю сябе ў сыне / так хочацца пазнаць сябе і тады / калі прысяду яму на плячо / цёплым ветрам” [1, 40-41]. Паўтор ключавой фразы ўзмацняе ідэю верлібра: еднасць маладога пакалення са старэйшым, сувязь мінулага, сённяшняга, будучага.

Народныя прыкметы і павер'і – крыніца мудрасці і духоўнага багацця беларускага народа. У верлібры “Вучыла бабуля” вуснамі сталага чалавека падаецца пераканаўчае павер'е, якое сведчыць пра глыбокую сувязь чалавека з прыродай: *“Не спі, калі сонца сядзе, / бо заснеш з ім разам, / а ўранні ўжо не прачнешся. / Не глядзі ў люстэрка апоўначы, / бо растанеш у ім, / як солі драбінка / ў студні. / Не любіся з дзеўкамі ў жыцце / і ў красках не любіся, / бо колькі каласоў зломіш – / столькі людзей / ад голаду сканае, / а колькі красак зьяне – / столькі дзетак / на свет не народзіцца”* [2, 23]. Дадзены твор – гэта і прыклад моцнай сувязі чалавека са сваімі каранямі, продкамі, якія захавалі і перадалі сваю духоўную спадчыну нашчадкам.

Верлібры У. Арлова – гэта алегарычна-філасофскія мініяцюры, вершы-роздумы над жыццём і асабістым лёсам паэта: *“Сярод высокай травы і красак / вядзе мяне маці / на поплаве. / Гэта смолкі, / паказвае яна. / А гэта зязюльчыны слёзкі. / А вось гэта – ястрэц. / А ў той кветкі няма назвы, / бо яна – / кветка твайго лёсу і / ты сам назавеш яе, / калі вырасцееш. / Гуляе на поплаве вецер. / Боязна мне: / а раптам, / пакуль вырасту, / скосяць кветку і не паспею / даць ёй наймення?”* [2, 52] Верш прасякнуты самотным, трывожным настроем. Вынясенне ключавых слоў у асобны радок, інверсійнасць, лаканічнасць фраз надаюць верлібру эмацыйную напружанасць і сэнсавую незавершанасць: *“Маўчыць маці. / Мацнее вецер. / Стаю самотны / на сенажаці”* [2, 52].

Многія верлібры У. Арлова ўяўляюць сабой пейзажныя замалёўкі, імпрэсіі, у якіх аўтар прадстае сузіральнікам прыроды, чуйным да ўсіх яе праяў, бачных і нябачных чалавечаму воку: *“Тое лета / з першым пацалункам у духмяную макаўку, / з уважлівым позіркам смерці, / з адзінокаю кудзеркаю, / з ласанькай, што любіла цалавацца, / з зацвілаю азярынай, / якая памятае тваё цела з тых часоў, / калі вада была ў ёй празрыстая, / як твае сны... / Тое лета / будзе доўжыцца / даўжэй нас”* [2, 66]. Метафарычнасць, незвычайная асацыятыўнасць, глыбокая эмацыянальнасць – характэрныя рысы паэзіі У. Арлова: *“Ты – мая каханка, і зараз, / каб сёй-той не пакутваў ад здагадак, / я адкрыю тваё імя” / твой адрас вядомы / палівальнай машыне, / якая падбірала мяне ля пад'езда / на ранішні канцэрт жабаў / пасля нашага ўлюбёнага кактэйлю – / шампанскае са світаннем, / часам з дажджом / або з кубікам лёду, / што мы дапівалі / кароткімі ацыярожнымі глыткамі, / падобнымі да тваіх пацалункаў / з лёгкімі прыкусамі... / Ты – мая каханка, / і я хачу, каб усе ведалі: / тваё імя – Ноч”* [2, 24]. Нават у апісанні прыроды аўтар бачыць інтымны пачатак, які ўзмацняецца створаным паэтам асацыятыўным вобразам ночы. Першыя радкі верша задаюць адпаведны загадкава-рамантычны настрой, якім прасякнуты ўвесь твор.

Заклучэнне. Такім чынам, жанр верлібра займае адно з цэнтральных месцаў у творчасці У. Арлова. Мінулае і сучаснае, сувязь часоў і пакаленняў, сэнс чалавечага жыцця, духоўная гармонія чалавека і прыроды – асноўныя тэмы, якія знайшлі сваё адлюстраванне ў свабодных вершах аўтара. Творы дадзенага жанру характарызуюцца інтэлектуальнай заглыбленасцю, алегарычнасцю, філасафічнасцю, што робіць паэзію У. Арлова адметнай і запамінальнай.

Спіс літаратуры

1. Арлоў, У. Пазнаю сябе ў сыне : [вершы] / У. Арлоў // Дзеяслоў. – 2009. – № 4 (41). – С. 26–41.
2. Арлоў, У. Фауна сноў : Вершы / У. Арлоў. — Мн.: Маст. літ., 1995. – 95 с.
3. Літаратурныя постаці Віцебшчыны: Зб. навук. арт. / Пад рэд. докт. гіст. нав., праф. А.У. Русецкага і канд. філал. нав., дац. В.І. Русілкі. – Віцебск: Выдавецтва УА “ВДУ імя П.М. Машэрава”, 2001. – 180 с.